

paginatuur van dien standaarddruk, dan wel van het handschrift, wordt in de uitgaven der Linschoten-Vereeniging tusschen groote haken [] doorlopend mede-opgenomen.

6. Als algemeene regel geldt dat de tekst *onverkort* wordt gedrukt. Uittalingen zijn slechts dan veroorloofd, als het iets geheel onbelangrijks geldt. De bewerker moet dan echter in een noot toch rekenschap geven van wat hij weglief.
7. Indien er voor de kennis van eene bepaalde Zee- of Landreis, behalve de aan den druk ten grondslag gelegde tekst, in archieven of bibliotheken nog andere bronnen bestaan, moeten deze bij de uitgave gebruikt en (indien noodig) in inleiding, noten of bijlagen verwerkt worden.
8. Het opnemen van kaarten en platen wordt aan den bewerker overgelaten, in overleg met de Commissie van voorbereiding.

1xxvi, 314

699. c. 3. 7.

BESCHRYVINGHE

ENDE

HISTORISCHE VERHAEL VAN HET GOUT KONINCKRIJCK VAN GUNEA

ANDERS DE GOUT-CUSTE DE MINA GENAEMT
LIGGENDE IN HET DEEL VAN AFRICA

DOOR

P. DE MAREES

UITGEGEVEN DOOR

S. P. L'HONORÉ NABER

MET EEN KAART EN 21 PLATEN

'S-GRAVENHAGE
MARTINUS NIJHOFF
1912

Beschryvinge ende Historische verhael/ vant Gout- Koninkrijck van Guinea, anders de Gout-custe de Mina gensemt/ liggende in het deel van Africa; met haren gelooven/ opinien/ handelinge/ oft mangelingen/ manieren talen/ en haere gelegenheyt van Landen/ Steden/ Hutten/ Huysen ende personen:

Mitsgaders oock een cort verhael vande passagie die de Schepen derwaerts nemen deur de Canarische Eylanden/ voorby Capo de Verde, langs de Custe van Manigette, tot aen Capo de Trespunctas, daer de Gout-custe begint, met ons twee¹⁾. Schepen, ende gingen het Lant diep wt, den wint was vanden n.o. met moy claer weer.

Ghedrukt tot Amsterdam, by Cornelis Claesz, woonende opt Waterint Schuyfboeck, Anno 1602.

BESCHRYVINGHE

**ENDE HISTORISCHE VERHAEL, VAN HET GOUT CONINCKRIJCK VAN GUINEA, ANDERS DE GOUT-CUSTE DE MINA GHE-
naemt, liggende in het deel van Africa: met haren gheloven, opinien, handelinghe, oft manghelinghe, manieren talen, ende haere ghe-
ghentheyt van Landen, Steden, Hutten, Huysen ende personen: Ha-
venen ende Rivieren, soo de selve tot noch toe bevonden worden.**

Mitsgaders oock een cort verhael vande passagie die de Schepen der-
vvaerts nemen deur de Canarische Eylanden, voorby Cabo de Verde,
langs de Custe van Manigette, tot aen Capo de Trespunctas, daer
de Gout-custe begint: met voorts een vveynich beschryvens vande
Rivieren diemen versoect int verseylen, van de gout-custe tot aende
Cabo Lopo Gonsalves, daermen zijn afscheyt neemt int t'huysvvaerts
seylen, alles perfect ende neerstich ondersocht ende beschreven, door
eenen persoon die daer tot verscheyden tyden geveest heeft.

Anno 1600, den 1. November.

Den 1. dito tegen den avont zijn wy vertrocken wt Texsel, ende t'seyl
Dgheghaen naer de Custen van Guinea, met ons twee¹⁾. Schepen,
ende gingen het Lant diep wt, den wint was vanden n.o. met moy
claer weer.

Den 2. dito de wint was n.o. als boven, smorgens quamen wy by
acht Smacken, ende twee Hollantsche Convoyers, ende tegen avont
sagen wy de custe van Vlaenderen, als Duynkerken ende Greve-
linghe, ende ten anderen zyde Calis in Vrancrijck, ende Doeveren in
Engelant.

Den 3. dito, de wint was n.o. als boven, naer den noen saghen wy
het Eylandt van Wicht.

Den 4. dito quamen wy voor Goutstaert²⁾ ende saghen een seyl
(1b) ons te ghemoet comen, en costent niet versprecken.

Den 12. dito hadden wy de hoochte vande Berlies³⁾ ende doopten
het volck na oude ghewoonten.

1) Welke schepen gelijktijdig terugkeerden, zie kolom 119a en 124a.

2) Start-Point, aan het westelijke uiteinde van het Engelsch Kanaal.

3) De Berlienga-eylanden (as Berlingas) op de Portugeesche kust, alwaar een soort Nep-
tunusfeest placht te worden gehouden. In het midden der 17e eeuw raakte het in onbruik.
Zie b.v. De derde Voyagie van Gijbert Heecq naar Oost-Indien, blz. 23, uitg. in Marineblad
1910—1911.

altijt inde vuylicheyd vroet, ende verre ghenoech can gheroken werden, want hy gheweldich stinckt. I. is een Cat met eenen baert, zijnde een gheneuchlijck Beestken. K. is een Gans, daer de weergae eerst van onse Duytsche natie ghebrocht is gheweest. L. is een Beestken ghelijck een Weseltgen. M. is een Haen met een Hinne, de onse ghelijck. N. zijn de Bucken die int wilt loopen weyden. O. dit zijn de Papegayen zijnde van couleur grauwachlich. P. zijn de Nestkens vande vogeltkens die aende Tacken hanghen, om van de Slanghen bevryt te zijn. Q. dit zijn de Meer-catten, die hier in verscheyden gedaente zijn. R. dit zijn de Bien die haer Corven aende Boomen maecken, ende aldaer nestelen.

De beschryvinghe vande afbeeldinghe Nomb. 11.

Dese afbeeldinghe verthoont op wat manieren sy sommige Beesten vangen, ende wat Instrumenten dat sy daer toe gebruycken. Leest mede het 29. Capittel, daer suldy breeder bescheyt in vinden. [64a] A. hier wort een Luypaert met een subtyl Instrument ¹⁾ gelijck een Val gevangen. B. hier wort eenen Oliphant (meynende teghen een Boom te gaen ligghen en slapen, die onder de voet ghehouden was, ende met stutten onderset, mede om verre vallende) gevangen. C. Hier wort een Hert met Assegayen deurschoten. D. Hier vangen sy de Hasen, die sy met rasen ende tieren verveert maecken, en daer sy uyt haer hollen comen gelooopen, ende worpense dan met stocken doot. E. Hier wort eenen Oliphant meynende over eenen Put te gaen (die met stroy overdeect was) ghevanghen, daer in hy was gevallen, niet connende wederom uyt comen.

Het 30. Capittel.

Vande soorten van Beesten die hier te Lande zijn, ende hoe dat sy die vanghen, ende wat Instrumenten dat sy daer toe gebruycken.

Van Vee en zijn sy niet ghebreckich, d'welcke daer menigerley is, als hebbende veel wilde beesten die haer hinderlijck zijn, ende oock andre die tot nootdruft strecken, ende die haer ontbraken zijn haer vande Porteguesen ghebracht, die daer ghegenereert zijn, ende nv overvloedich zijn te become. Inden eersten soo sullen wy

1) Zie aant. kolom 65a.

spreken vande Beesten die daer te Lande int wilt loopen, ende de menschen hinderlijc zijn, sy hebben veel Oliphanten ende Luypaerts, Tygren, Pardos ¹⁾, Meercatten, Vossen, Herten en Hinnen. Daer wert gheseyt dat hier in dit quartier witte Oliphanten worden ghevonden, maer en hebbe 't selve vande Negros niet connen weten, of het so is dat en weet ick niet, sal het daer mede laten berusten. De grootste ende fenynichste Slanghen worden hier ghevonden: daer isser binnen mijnen tijt een ghevanghen (soo my de Negros vertelden) lanck 30. voeten, daer ses personen aendroegen. Hier wort noch een Beest ghevonden als de Crocodillen, maer en comt in gheen water als de Crocodillien doen, is genaemt Languadi ²⁾. En groote Spinnecobben als een Palm van een hant, zijn hier seer overvloedich, ^[64b] Cameloenen ³⁾ ende Agtissen en wordender niet minder ghevonden, maer sy en houden die niet voor fenynich, want sy die veel droogen ende eten. Hier zijn veel Honden ende Katten als in onse Landen zijn, maer de Honden zijn scherper van muyl, hebbende het bachuys Wolfachtich: de Honden zijn hier stom, ende connen niet blaffen of eenich gheluyt maecken, sy zijn seer fray van couleur als swert, ros, geel, wit, Spillioenen ⁴⁾, etc. sy zijn mede een weynich dunder van pooten, so dat sy de Honden van onse Landen niet seer onghelijck en zijn, dan sy hebben een contrarie manier over hun dan d'onse van herwaerts over, want als men hun slaen wil soo loopen sy wech, ende en maken gheen gheluyt, of eenich bewijs om te byten, maer van hun wech loopende ofte ancxt afhebbende, sullen met een vaert tot v schieten ende in de beenen byten. Dese Honden ghebruycken sy veel tot nootdrift, ende om te eten, ende worden tot veel plaetsen te Landewaerts inne ter merct gebrocht ende ghedreven gelijcken de Schapen of Verckens doet, zijnde al met Coorden aen malcanderen

1) Met pardos kunnen tijgerkatten bedoeld zijn, b.v. de zeer fraaie roodachtige Felis cellidogaster; zie Temminck blz. 86. Ook de hyena komt aan de Goudkust voor, Hyaena crocuta, Temminck blz. 88.

2) De leguaan, Port. lagarto. Er zijn leguanen die op het land leven en het aantal soorten en afdelingen is zeer groot. Volgens de wetenschappelijke terminologie komen de leguanen alleen in Amerika voor en heeten de stamverwanten in de oude wereld: Agamen.

3) Kameleons.

4) Spaansche patrijshond, Fr.: espagneul of épagneul, Eng.: spaniel. Zie Verwys en Verdam Midd. Ned. Woordenboek, sub Spanjoel. Dat de honden stom zouden zijn is natuurlijk onwaar, al moet men toegeven dat zij meer janken en huilen dan blaffen. Dapper, die heel veel aan de Marces heeft ontleend, is trouwens voorzigtiger in zijne mededeeling en zegt dat de honden „niet kunnen bassen ofte geluit maken tenzij men hun dat leert.” Bosman, die weer 35 jaar later schreef, is weer verstandiger en zegt: „na een reis of vier voorttelens verliesense ook het bassen of blaffen, want het blaffen dat een Hond, hier te Lande geworpen, doet, gelijkt veel beter na een vervaarlijk huilen of schreeuwen.”

gebonden: sy worden ghenoeamt Ekia, of Cabra de matto ¹⁾, d'welck is te segghen een Bosch Schaep, t' is d'eerste ghifte die een man geeft als hy zijn Adeldom coopt: Sy houden veel vande Honden van hier te Lande, want als sy blaffen soo meynen de Negros dat sy sprecken, ende houwense daerom in groter waerden. De Katten zijn hier oock seer gheacht, midts die de Muysen vangen, daer de Inwoonders vande Steden veel mede gequelt zijn, sy zijn genoemt Ambaio, ende hebben schoone pelterye, ende zijn seer goede Muys-Katten, sy ghebruyckense oock om t' eten ²⁾. Als sy eenighe Oliphanten weten te becomen, sullen alle neersticheyt doen om die te vanghen, want sy die oock eten, al waert dat sy stoncken als een Krengh, ende uyt het vlees duysent Wormen copen. Daer sy weten dat hy veel gaet ende comt, daer graven sy groote diepe Putten, ende bedecken die met stroy ende vuyle bladeren vande Boomen, den Olifant hier niet af wetende, comt zijnen ouden ganck ghegaen ende valt in desen overdeckten Put ³⁾, en can zijn selven daer niet wederom uyt helpen, de Negros dit vernemende dat hy inde Put gevallen is, comen met haer geweer gelooopen ende schieten den Olifant (met Assegayen in zijn lyf) doot, dan springhen sy inde Put ende snyden hem in quartieren, ende een yeder mach daer soo veel vlees af halen ⁴⁾ alst hem ghelieft, vande Huyt maecken sy Stoelen ⁵⁾ om op te sitten, ende den steert wort den Coninck ghegeven om de vlieghen ⁶⁾ mede van zijn bloote lichaem te keeren, sy zijn hier seer gheacht. Met niet minder practijcken en vanghen sy de Luypaerts, want sy hun noch meer schade doen als eenighe andre beesten, ende deur dien het een fel Ghedierte is, om de menschen te verslinden, ende hem op de passagie begeeft daer de menschen gaen, soo maken sy op viercante cruys straten, ofte in eenige hoecken vande straten, Huyskens van houten palen, die wel sterck ende fel zijn ghemaect als een Muiyse-val, waer in dat sy legghen tot aen, Hoederen, Cabrieten, ende andere cost die

[65a]

1) Mato (port.) is kreupelbosch of juister: datgene wat men in Indië de „rimboe” noemt. Het drijven van honden in kudden, zal wel niet juist zijn. Bosman spreekt daar ook niet over.

2) In 't achterland van Liberia werden de katten ook wel op de begraaftplaatsen gedood om de bevolking er voorkeur aan geeft zelf de ratten te vangen en te eten.

3) Dit is de oude manier van jagen; verg. Cillon. Tegenwoordig wordt de olifant besloten en geschoten met een uit een geweer voortgedreven pijl (zie Naber en Moret, blz. 145/146). Met „geweer” is in dezen volzin natuurlijk weer door de Marces zijdgeweer bedoeld, of zooals hij nader explicieert: assegaaien.

4) De snuit wordt voor lekkerlij gehouden.

5) Niet stoelen maar: zitmatjes. Vooral de ooren van den olifant leenen zich daartoe.

6) Niet zoozeer vliegenwaaler als wel: scepter, zie aant. kolom 48b.

hy geern eet: den Luypaert comende om t'eten, wort met een strick hier ghevanghen ¹⁾, ende met Assegayen doot ghesteken, het vel houden sy in grooter waerden, ende gebruycken die om Riemen af te snyden, ende Mutsen af te maecken, etc. Hier te Lande en worden gheen Peerden ²⁾ ghevonden, ende al ghebeuret dat er hun worden ghebracht tot een groot present, soo dooden sy deselve, ende etense, overmits die soeticheydt van smaek die sy daer in hebben. Die Koeyen ende Ossen ³⁾ die hier worden ghevonden, en zijn niet groot van statueren, maer cleyn als groote Calveren, sy hebben de Hoorens d'wers int hooft staende, sy en worden niet gemolcken, noch en geven geen Melck: De ionghe Calveren connen sy qualijc op voeden, mits de weynighe vochticheydt oft voetsel dat de Koeyen haer ionghen geven, deur den dorre cost die sy nutten, ende deur de hitte des Landts. De Hoenderen ende Cabrieten (d'welck met haer Schapen zijn) die sy hier hebben, zijn hulinns vande Portuguesen van St. Thome ghebracht: de Hoenders willen hier seer wel groeyen ende genereren, ende worden vande Millie die hier groeyt so vet, als oft Capuynen waren, maer zijn deur den bant cleynder dan de Hoenders van onse Landen. De Eyeren die sy leggen en zijn niet veel grooter als Duyven Eyeren: de Duyven die sy hier hebben zijn hun mede vande Portuguesen ghebracht, ende heeten Abronama, d'welck is alsoo veel tesegghen als Voghels die witte menschen ghebracht hebben: sy ghelijcken onse Duyven seer wel, maer hebben cleynder hoofden, Meuwachtich, sy en zijn hier noch niet overvloedich. De Verckens zijn hun oock vande Portuguesen ghebracht, ende zijn ghenaeamt Ebbio, sy zijn seer cleyn ende liefelijck om eten, maer en zijn soo goet niet als de Verckens in Monsanbique, daer het Verckens vleesch soo delicaet is als Hoenderen, ende mits dat het een seer ongesonde plaets is, soo

¹⁾ Met dergelijke vallen (er is er een afgebeeld op plaat 11) zal men mischien wel eens een luipaard verschalken, en ook Bosman geeft daarvan eene beschrijving, maar zoover ik weet, zijn inlandse vallen van geheel andere constructie.

²⁾ Uit de oudere Portugeesche schrijvers, zooals Pacheco Pereira, blijkt dat de Portugeezen paarden, als handelsartikel, importeerden. In de binnenlanden en in Benin waren zij in den tijd van de Marees, zie kol. 116b en 117b. Dat de Negers de paarden ten slotte eten, zal wel waar zijn; het geschiedt tegenwoordig in Europa ook. In het binnenland heb ik de paarden zien houden als merkwaardigheid, op de manier waarop men ten onzent ook wel exotische dieren houdt. Als rijdieren werden zij zeer zelden gebruikt, als trekdieren nooit.

³⁾ De Marees heeft blijkbaar niet het oog op het wilde rund dat aan de kust voorkomt, *Bos brachyceros*; Temminck, blz. 239. Het tamme rund is, volgens Gramberg, die zelf een landbouwonderneming had en daarop dus eenig oog had, vooral achteruit gegaan door gebrek aan verzorging (Schetsen blz. 47). In de binnenlanden zag ik altijd fraai tam vee (Mandingo-Invloed). Bowdich zegt ook van Ashanti dat het hoornvee er even zoo groot is als in Engeland (Bowdich blz. 204).

wort het de crancken in haere siekten te eten ghegeven, in plaets van Hoenderen. Sy hebben mede cortelingh Gansen ghecreghen, van eenighe Hollantsche Schepen, ende noemen die Apatta ¹⁾, ende worden hier in grooten waerden gehouwen, mits dat sy luttel zijn. Van Apen ²⁾ ende Meer-catten is het Lant ooc vol, ende zijn diversche van fatsoenen, als daer zijnder veel met witte Baerden, ende swerte Tro-nien, met een ghespickelde Huyt, zijnde onder haer lijf wit, ende op den rugh hebben sy een breede taneyte ³⁾ streep, met swarte pooten, ende eenen swerten steert, ende worden van ons ghenoeamt Baertmans, noch zijnder die ghenoeamt worden wit Neusen, omdat sy niet anders wit en hebben dan haren Neus: de derde worden ghenoeamt Boertkens, dese zijn vande menschen heel schouw, ende hebben eenen onliefelicken reuck over hun, ende zijn van aert veel te piepen: de vierde zijn by naer het fatsoen van de Iacken ⁴⁾ diemen op de Grain Cust vint. Meer-catte wordender mede gevonden, met menighe andre soorten: De Apen ende Meer-catten vanghen sy veel met stricken, die sy aende boomen hangen, daer de Katten in loopen, ende worden dan vande Negros ghegrepen. De Civet katten ⁵⁾ zijn hier mede seer overvloedich: de Portuguesen noemense Kato Dagalia ⁶⁾, d'welck is te segghen Agalie Katten: De Negros noemense Kankan ⁷⁾. Dese Katten worden mede in Oost Indien ende in Java ghevonden, maer en zijn soo goet niet als dese in Gunea, of op de Gout-custe: sy worden aldaer genoemt Castory. Dese Katten houwen de Portuguesen veel, ende doender groot profijt aen, alleenlijcken aende Agaly die sy hun af nemen, ende die te suyveren van vuylcheyt, ende worden dan in Glasen gedaen, ende naer Lissebona gevoert: t' is een quaet gedroochte van Katten, zijnde altoos geneycht tot het byten

¹⁾ Port. pato beduidt gans.

²⁾ De meest bekende soorten zijn: de Smitten, namelijk chimpanzès en gorillas; de baard-mannetjes (*Colobus ursinus*); zie Temminck blz. 21. De mooiste is de Diana-aap (*Cercopithecus Diana*), Temminck blz. 29. De „luiaard“ der Hollanders of Potto is een nachtdier (*Pterodicticus potto*), Temminck blz. 45.

³⁾ Taneet: taankleurig (bruingeel), zie Verdam Middn. Woordenboek.

⁴⁾ Anglicisme „Jacks“?

⁵⁾ *Viverra civetta* en *Viverra zibetha*. Deze laatste is de Berbe of „wijnsluiper der Hollanders“, vu qu'il est friand du suc du palmier (Temminck blz. 89). De civetkatten werden uitgevoerd; en een plein in het Fort St. George Delmina heette later zelfs de „katten-plaats“. De vraag naar civet verminderde sterk door het meer geliefd worden van muskus.

⁶⁾ Kato, Port. Gato: „kat“. Dagalia bij Dozy-Engelmann (Glossaire): al-gallya.

⁷⁾ Kankan is een zeer verspreid en nog levend Guineesch woord dat gebruikt wordt in den zin van „kranig“ en „super-kranig“. — Behalve de civetkatten komen ichneumons voor, waarvan *Herpestes loempo*, dezelfde is als de „menscheneter en lijkenopgraver“ van Bosman. Ook heeft men *Herpestes badius*, de „koekeboe“ van Bosman; die ook door Focquenbroch (maar op diens bijzondere manier) wordt beschreven. Zie Temminck blz. 93 en 98.

ende vleyst 'eten, deur dien datmense met vlees (als Hoenderen, Duyven, Cabrieten, ende andre goede costelijcke spijs) moet opvoeden: Sy maken hun ghevoech als kacken ende pissen al op een plaets, ende loopender dwers af, sonder daer in te ghaen legghen, het is by naer het fatsoen als eenen Vos: maer hebben eenen steert als een ander Kat, haer Huyt is gespickelt als de Huyt van eenen Luypaert. De ^(66a) Negros vanghense veel int bosch als sy ionck zijn, ende voedense van ionckx af op, ende om dat sy daer geen handelinghe af en hebben die te gouverneren, so vercoopen sy die aende vremdelinghen. De Mannekens zijn de beste, ende gheven de meeste Agalia, ende dat deur dien dat de wijfkens pissen deur het saccken daer de Agalia hem in vergaert, ende met het water uyt pist. Alsmen gewaer wort dat sy met het gat scheuren, so moet men hun d'Agalia af nemen, want sy dat doen om haer die quyt te maecken. Hoe datse wilder ende quader om gouverneren zijn, hoe d'Agali beter ende costelijcker is. Hasen worden hier mede gevonden, principael in een plaets diemen noemt Ackra, ende is het fatsoen van Hasen als d'onse zijn ¹⁾, ende deur dien dat het hier plat zandtachtich Landt is, soo wordensy hier meer gevonden dan op andre plaetsen vande Cust. Als de Negros de Hasen willen vanghen soo ghaen sy met eenen hoop volckx naer het velt daer de Hasen hun veel houwen ende woonen. Elck neemt met hem twee of drie swarte houtte Clippels eenen arm lanck: sy omcingelen het velt, ende gaen rontom de Holen neffens malcanderen staen, ende maken onder malcanderen een groot geraes van roepen ende schreuwen, ende met cloppen op de Clippels, soo dat sy de Hasen met dit ghelaet ²⁾ ancxt ende vervaertheyt aen iaghen, dat sy comen uyt hun holten ghelooopen, niet wetende watter gaens is, ende als de Negros de Hasen gewaer worden soo werpen sy dese Clippels onder hun, ende goeyender veele doot, soo dat daer veel Hasen op dusdanighe manier worden ghevanghen. De Herten ende Hinnen worden hier oock somtijts gevonden, dan op d'eene plaets meer als op d'andre, het is hetzelfde fatsoen als de Herten diemen in Neerlant vint, dan sy hebben

¹⁾ Bosman zegt: dat aan Apam, Acra en Fida een slag van hazen zijn de steenhazen bij ons niet ongelijk (blz. 31). Kan misschien de Afrikaansche grond- of aardrat (*Thrynomys swinderenianus*) bedoeld zijn? Johnston beschrijft het dier als volgt: This is a creature nearly as large as a rabbit, and resembling the rabbit also in its delicious flesh. It makes a hare-like „form“ in long grass or herbage. The fur is coarse and bristly and of a grizzled black and yellow colour. The clumsy thick head has rather small eyes, but very striking incisor teeth, strong, broad and of a bright orange colour. The large nostrils are almost depressed into a cavity of bare pink skin. Johnston, Dl. 2 blz. 699. Volgens Temminck was de haas slechts bij geruchte bekend aan Apam en Accra (Temminck blz. 171).

²⁾ Zie aant. bij kolom 86b.

eenen andren slach van Hoorens als de Bocken doen ¹⁾: sy en hebben hier toe gheen notable Instrumenten om die te vangen, dan als sy die sien so loopen sy naer het water, daer sy comen om te drincken, ende schieten die dan met een Assegaye int lijf, dat hy ter aerden valt. Het iaghen ende wilt Ghedierte te vangen staet een yeder hier vry te doen, als sy die maer connen krijgen, sonder daer van eenige schade te hebben. Van andre soorten van wilt Ghedierten ist hier mede ghenoech versien, ende zijnder in sulcken diversche ghedaenten, datmense niet en weet eenighe ghelijckenisse te geven: maer deur dien de Neerlanders hier in Gunea niet veel en derven te veldewaerts inne ghaen, om het wilt te vangen, deur de ancxt vande Portuguesen of haren adherenten ghevangen te worden, ende haer leven in slavernye te verslyten: soo isser noch menichte van wilt Gedierten dat tot onser kennisse niet en is, ende oock dat de Inwoonders selver niet en kennen, ofte eenighe namen weten te geven.

De beschryvinghe vande Afbeeldinghe Nom. 12.

In dese afbeeldinghe staen de Ghedierten die wilt ende woest zijn, ende oock tegen malcanderen haet ende nijdt hebben, ende de menschen oock schadelijck zijn. A. is eenen Oliphant, die den Rinochero grooten vyant is. B. is eenen Tygher, dat een quaet ende fel Ghedier te is, ende ooc seer gheneycht om de menschen te crencken ende te vernielen. C. is den Luypaert. D. is de Crocodillie, die hem alsoo wel te Lande als te water hout. E. is een Schiltpadde. F. is het ysere Vercken. G. is een Languado, dat by naer het fatsoen is als een Crocodillie, maer en comt in geen water, dan hout hem alleen op het Landt. H. is een Renochero, een groot vyant vanden Oliphant, die in Pegu ende Bengala overvloedich zijn. I. is een Kickvorssche, het fatsoen als de onse zijn. K. is een Vos. L. is een Mier, die hier seer groot ende overvloedich zijn, ende veel schade doen. M. is de Artisse, een doot vyant vande Slanghe. N. is een Slanghe, die hier seer groot worden ghevonden. O. is een Spinnecobbe die hier seer groot zijn. P. zijn de Cranen.

¹⁾ Herten met hoorns als bokken, dus: geen herten, maar antilopen, waarvan het aan de Kust wemelt. Bosman (2^e uitgave blz. 30) voelt zich ook reeds secuurder en spreekt van „hartebeesten“, de Kaapsch-Hollandsche naam van een antilopensoort.

De Marcus 1602, pl. 12